

ដឹងអំពីសិទ្ធិរបស់អ្នក

ការបង្ការ ការធ្វើរោគវិនិច្ឆ័យ

និងការព្យាបាលជំងឺរបេង

សិទ្ធិមនុស្ស និងជំងឺរបេង

ដោយ GISA DANG

កែសម្រួលដោយ Tsira Chakhaia, Brian Citro, Vivian Cox, Mike Frick, Jennifer Furin, Erica Lessem, Alexander William Mbuya, Lindsay McKenna, John Mdluli, Jane Rahedi Ong'ang'o, Hadija H. Semvua, and Zani de Wit

ទំព័រទី ១ នៃ ៩

ហេតុអ្វីត្រូវមានសេចក្តីណែនាំនេះ ?

សេចក្តីណែនាំនេះ គឺសម្រាប់អ្នកដែលមានជំងឺរបេង មនុស្សដែលងាយរងគ្រោះពីជំងឺរបេង និងអ្នកដែលផ្តល់ការថែទាំអ្នកជំងឺរបេង។ សេចក្តីណែនាំនេះមានគោលបំណងពន្យល់ពីស្តង់ដារសាកល សម្រាប់ការថែទាំជំងឺរបេង ដែលរួមមានទាំងសេវាផ្សេងៗ ដែលអ្នកមានសិទ្ធិត្រូវទទួលបាន។ សេចក្តីណែនាំនេះ មានគោលបំណងបញ្ជាក់ពីសិទ្ធិរបស់អ្នក ទាក់ទងទៅនឹងការការពារជំងឺរបេង ការធ្វើតេស្ត ការព្យាបាល និងការថែទាំ។ គោលដៅរបស់យើង គឺសម្រាប់មនុស្សដែលទទួលបានរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរបេង មានការយល់ដឹងថា តើនៅពេលណា ដែលពួកគេ នឹងទទួលបានការថែទាំដែលមានកម្រិតខ្ពស់បំផុត ដែលអាចជួយអោយពួកគេអោយស្មើស្ម័នូវស្តង់ដារដែលមានការទទួលស្គាល់ជាសាកល។

តើអ្វីទៅជាបទដ្ឋានស្តង់ដារដែលមានការទទួលស្គាល់ជាសាកល ?

អង្គការសុខភាពពិភពលោក (WHO) គឺជាអង្គការរបស់សហប្រជាជាតិ (UN) ដែលមានជំនាញខាងផ្នែកសុខភាព។ ផ្នែកមួយនៃការងាររបស់អង្គការសុខភាពពិភពលោកគឺផ្តល់ការណែនាំ ក្នុងដំណើរការនៃការកំណត់ស្តង់ដារ និងគោលការណ៍ណែនាំនានា សម្រាប់ការបង្ការ ការធ្វើរោគវិនិច្ឆ័យ និងការព្យាបាលជំងឺរបេង។ បទដ្ឋានស្តង់ដារទាំងនេះជួយដល់អ្នកធ្វើគោលនយោបាយ និងអាជ្ញាធរសុខាភិបាល ដើម្បីរៀបចំផែនការ និងផ្តល់ជូននូវកម្មវិធីសុខាភិបាលរបស់ប្រទេសពួកគេ ដែលគោរពការពារ និងបំពេញនូវសិទ្ធិរបស់មនុស្សគ្រប់រូប ក្នុងការទទួលបានសេវាសុខភាព និងសិទ្ធិមនុស្សដែលពាក់ព័ន្ធដទៃផ្សេងទៀត។

តើអ្វីជាសិទ្ធិមនុស្ស និងហេតុអ្វីបានជាវាមានសារៈសំខាន់ចំពោះអ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមែង ?

អ្នកដែលមានជំងឺរមែង និងអ្នកដែលប្រឈមជាមួយនឹងជំងឺរមែង មានមូលដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សរបស់ពួកគេ។ រដ្ឋាភិបាលមានកាតព្វកិច្ចផ្លូវច្បាប់ក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ ច្បាប់តំបន់ និងច្បាប់ក្នុងស្រុកក្នុងការផ្តល់ការគោរព ការការពារ និងធ្វើឲ្យពួកគេយល់ពីសិទ្ធិមនុស្សទាំងនេះ។ សិទ្ធិមនុស្សគឺមានលក្ខណៈសកល ដែលពួកគេម្នាក់ៗមាន។ សិទ្ធិមនុស្សគឺមិនអាចខ្ចីផ្តាច់ មានលក្ខណៈអធិប្បដេស្ត និងមានទំនាក់ទំនងជាមួយគ្នាផងដែរ។ នោះមានន័យថា សិទ្ធិមនុស្សមានសារៈសំខាន់ស្មើគ្នា ពីពាក់គ្នាទៅវិញទៅមក ហើយមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយគ្នា។ បើយកចេញសិទ្ធិណាមួយផ្តល់ផលប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិមួយទៀត។

សិទ្ធិមនុស្សជាច្រើន មានសារៈសំខាន់ចំពោះអ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមែង។ សិទ្ធិទាំងនេះ មាននៅក្នុងសន្ធិសញ្ញាអន្តរជាតិ និងក្នុងច្បាប់តំបន់ និងក៏មានចែងក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃបណ្តាប្រទេសនីមួយៗក្នុងពិភពលោក។ សិទ្ធិទាំងនោះរួមបញ្ចូល សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត សិទ្ធិទទួលបានសេវាសុខភាព សិទ្ធិមិនត្រូវបានគេរើសអើង សិទ្ធិទទួលបានសេរីភាពពេញលេញ សិទ្ធិទទួលបានផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រ សិទ្ធិទទួលបានការពិគ្រោះយោបល់ សិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន សិទ្ធិឯកជនភាព សិទ្ធិក្នុងការចូលរួម សេរីភាពពីការធ្វើទារុណកម្ម និងអំពើឃោរឃៅ អមនុស្សធម៌ ឬបន្ទាបបន្ថោក សេរីភាពក្នុងការធ្វើដំណើរសេរីភាពពីការឃុំខ្លួនដោយអំពើចិត្ត សេរីភាពក្នុងការបង្កើតសមាគម និងសេរីភាពក្នុងការជួបប្រជុំ។

តើសិទ្ធិរស់រានមានជីវិត មានន័យយ៉ាងណាចំពោះអ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមែង ?

សិទ្ធិរស់រានមានជីវិតមានន័យថា រាជរដ្ឋាភិបាលនៃប្រទេសរបស់អ្នក មិនអាចយកសិទ្ធិរស់រានមានជីវិតរបស់អ្នកពីអ្នកបានទេ។ រដ្ឋក៏មានភារកិច្ចចាត់វិធានការ ដើម្បីការពារជីវិតរបស់អ្នកផងដែរ។ នេះមានន័យថារដ្ឋាភិបាលនៃប្រទេសរបស់អ្នកត្រូវចាត់វិធានការដើម្បីបញ្ចប់ជំងឺ និងដើម្បីធានាការទទួលបានសេវាថែទាំ ដោយធ្វើការអនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្របញ្ចប់ជំងឺរមែងដោយផ្អាកលើការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស។

តើសិទ្ធិទទួលបានសេវាសុខភាព មានន័យយ៉ាងណាចំពោះអ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមែង ?

សិទ្ធិទទួលបានសេវាសុខភាពរួមបញ្ចូលផ្នែកសំខាន់ចំនួនពីរ។ ផ្នែកដំបូងគឺសេវាថែទាំសុខភាព និងប្រព័ន្ធថែទាំសុខភាពរបស់ប្រទេសមួយ។ សិទ្ធិទទួលបានសេវាសុខភាពមានន័យថា គឺការទទួលបានការថែទាំសុខភាពជាចាំបាច់។ សំរាប់ជំងឺរមែងបានន័យថា ប្រព័ន្ធថែទាំសុខភាពដែលមានកន្លែងផ្តល់សេវាបង្ការជំងឺរមែង សេវាធ្វើរោគវិនិច្ឆ័យ និងសេវាថែទាំ

ដែលមានបរិក្ខារសំភារៈ សំរាប់ការធ្វើតេស្ត និងការគ្រឿងផ្គត់ផ្គង់នូវឱសថសំរាប់ព្យាបាល ដោយគិតបន្ថែមទាំងការផ្តល់សេវាកម្ម និងកម្មវិធីនានា ជាពិសេសការមានថវិកាគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ផ្តល់ជូនបុគ្គលិកថែទាំសេវាសុខភាព ក៏ដូចជាកម្មវិធីប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងជំងឺរមែងទាំងមូល។ មានន័យថាការផ្តល់សេវាថែទាំសុខភាព គឺអាចទទួលបានគ្រប់ៗគ្នា ហើយពួកគេមិនត្រូវបានបដិសេធ (ឬដែលហៅថាការមិនរើសអើង) ។ អ្នកក៏គួរតែអាចទៅមណ្ឌលសុខភាព ដែលត្រូវបានបំពាក់គ្រឿងសម្ភារគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ព្យាបាលជំងឺរមែង ដែលឧទាហរណ៍ រួមមានស្ថានីយ៍ដែលផ្តល់សេវាថែទាំដែលមានក្នុងតំបន់ឬបើចាំបាច់អ្នកផ្តល់សេវាថែទាំសុខភាពអាចនឹងទៅរកអ្នកផ្ទាល់។ អ្នកគួរតែមានលទ្ធភាពបង់ ថ្លៃសេវាថែទាំសុខភាព និងថ្លៃការព្យាបាលដោយឱសថស្ថានសំរាប់អ្នក។ ហើយអ្នកត្រូវតែទទួលបានព័ត៌មានអំពីជម្រើសនៃការថែទាំសុខភាពដែលពាក់ព័ន្ធនឹងជំងឺរមែង និងចំណេះទូទៅពីជំងឺនេះ។ សេវាថែទាំសុខភាពត្រូវមានលក្ខណសមស្រប និងទទួលយកបាន នេះមានន័យថា សេវាថែទាំសុខភាពត្រូវលក្ខណៈសមស្របទៅនឹងវប្បធម៌ប្រពៃណីរបស់មូលដ្ឋាន ដោយការគោរពក្រមសីលធម៌ និងដោយមានការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើភេទ និងវ័យរបស់អ្នកដែលមានជំងឺរមែង។ សេវាថែទាំសុខភាពត្រូវតែមានគុណភាពល្អ ដែលមានន័យថា អន្តរាគមន៍នានារបស់វិស័យសុខាភិបាលសម្រាប់ជំងឺរមែង ត្រូវតែឈរលើវិទ្យាសាស្ត្រជាមូលដ្ឋាន ហើយមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវតាមបែបវេជ្ជសាស្ត្រ និងមានឱសថព្យាបាលប្រកបដោយគុណភាពខ្ពស់។

“ ការធ្វើឲ្យមាន ការធ្វើឲ្យទទួលបាន ការដែលអាចទទួលយកបាន និងគុណភាព” គឺជាផ្នែកនៃសិទ្ធិទទួលបានសេវាសុខភាព ដែលជាញឹកញយត្រូវបានគេហៅកាត់ថា AAAQ ។

ផ្នែកទីពីរនៃសិទ្ធិទទួលបានសេវាសុខភាព គឺរាប់បញ្ចូលកត្តាកំណត់នានានៃផ្នែកសុខភាព។ ទាំងក្នុងនោះរួមមាន សិទ្ធិមនុស្សជាច្រើនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសុខភាពរបស់អ្នក។ ជាឧទាហរណ៍ សិទ្ធិក្នុងការទទួលបានស្បៀង ទឹកស្អាត និងមានសុវត្ថិភាព និងអនាម័យគ្រប់គ្រាន់ ផ្ទះសំបែងរស់នៅគ្រប់គ្រាន់ លក្ខខណ្ឌនៃកន្លែងធ្វើការដែលប្រកបដោយសុខភាព និងការទទួលបានការអប់រំសុខភាព។ សិទ្ធិទាំងនេះមានសារៈសំខាន់ចំពោះការបង្ការ និងព្យាបាលជំងឺរមែង។ នោះមានន័យថា អ្នកគួរទទួលបានការគាំទ្រផ្នែកអាហារូបត្ថម្ភបន្ថែម លើការទទួលបានឱសថក្នុងកំឡុងពេលព្យាបាលជំងឺរមែងរបស់អ្នកប្រសិនបើវាអាចជួយដល់អ្នកក្នុងការព្យាបាល។ ឬថាអ្នកអាចត្រូវការ ការគាំទ្របន្ថែមផ្សេងទៀតក្នុងកំឡុងពេល ឬក្រោយពេលអ្នកបានបញ្ចប់ការព្យាបាល ប្រសិនបើជំងឺរមែងបានផ្លាស់ប្តូរសមត្ថភាពរបស់អ្នកក្នុងការរស់នៅ និងការពារសុខភាពរបស់អ្នក។

រដ្ឋាភិបាលរបស់អ្នកក៏ត្រូវផ្តល់ឱសថសារវីរុស។ នេះគឺជា "កាតព្វកិច្ចស្នូល" ដែលស្ថិតនៅក្រោមសិទ្ធិទទួលបានសេវាសុខភាព។ នេះមានន័យថាការផ្តល់ឱសថសារវីរុស គឺជាអ្វីមួយដែលសំខាន់បំផុតសម្រាប់រដ្ឋាភិបាលដែលអាចនឹងត្រូវធ្វើដើម្បីគោរព ការពារ និងឆ្លើយតបទៅនឹងសិទ្ធិទទួលបានសុខភាព។ អង្គការសុខភាពពិភពលោក មានតារាងគំរូនៃឱសថសារវីរុសដែលមានរាយបញ្ជីឱសថរមែងសំខាន់ៗពាក់ព័ន្ធនឹងជំងឺរមែងទាំងអស់នៅក្នុងផ្នែកទី ៦.២.៤ នៃកំណែទី ១៩ របស់ខ្លួន។

តើសិទ្ធិមិនត្រូវបានគេរើសអើង មានន័យយ៉ាងដូចម្តេចចំពោះអ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមែង ?

ស្ថានភាពសុខភាពរបស់អ្នកមិនគួរត្រូវបានគេប្រើជាហេតុផលដើម្បីធ្វើទៅលើអ្នក គ្រួសារអ្នក ឬអ្នកដែលមើលថែអ្នកខុសពីអ្នកដទៃឡើយ។ នេះមានន័យថា អ្នកមិនអាចត្រូវបានបណ្តេញចេញពីការងារ បដិសេធការចូលទៅក្នុងសាលា បដិសេធការស្នាក់នៅ ឬដែលត្រូវបានគេធ្វើទៅលើ ដោយមិនគោរពតាមគោលការណ៍នៃកន្លែងផ្តល់សេវាថែទាំសុខភាពក៏ព្រោះតែអ្នកមានជំងឺរមែងនោះឡើយ។ ប្រសិនបើអ្នកជាសមាជិកនៃក្រុមងាយរងគ្រោះ ឧទាហរណ៍ អ្នកផ្ទុកមេរោគអេដស៍ អ្នកប្រើប្រាស់ថ្នាំញៀនខុសច្បាប់ អ្នកចំណាកស្រុក ឬអ្នកជាប់ពន្ធនាគារ អ្នកមិនអាចត្រូវបានគេរើសអើងនៅពេលអ្នកព្យាយាមស្វែងរកការទទួលសេវាជំងឺរមែងនោះទេ។

តើសិទ្ធិទទួលបានសេរីភាព សិទ្ធិក្នុងការធ្វើដំណើរ និងសេរីភាពពីការឃុំខ្លួនតាមអំពើចិត្ត មានន័យយ៉ាងដូចម្តេចចំពោះអ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមែង ?

សិទ្ធិទាំងនេះ ធានាថាអ្នកមិនអាចជាប់ពន្ធនាគារ ត្រូវបានគេឃុំខ្លួន ឬត្រូវបានបង្អាក់ពីការធ្វើដំណើរដោយមិនមានកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីច្បាប់នោះទេ។ ការឃុំខ្លួន ឬការចាប់ខ្លួនត្រូវធ្វើឡើងទៅតាមច្បាប់។ នេះជារឿងសំខាន់សម្រាប់ជំងឺរមែងនៅពេលយើងគិតថា តើការព្យាបាលគួរត្រូវដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកពីគេ។ ការព្យាបាលដែលដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកពីគេ សំរាប់ជំងឺរមែង ត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាការចាំបាច់បំផុត ដើម្បីការពារអ្នកដទៃពីការឆ្លងជំងឺរមែងនេះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អ្នកគួរតែអាចមានជម្រើសក្នុងការដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែក ដោយមានលក្ខណៈមិនសូវរឹតបន្តឹងតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន។ ឧទាហរណ៍ ការដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែក ដោយគ្រាន់តែពាក់ម៉ាសការពាររហូតដល់អ្នកព្យាបាលជំងឺរមែង បានជាសះស្បើយ ឬក៏ថានឹងមិនឆ្លងទៅអ្នកដទៃ។ អ្នកមិនគួរត្រូវបានស្នើសុំឱ្យស្នាក់នៅមន្ទីរពេទ្យទេ ប្រសិនបើការពាក់ម៉ាសនោះមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ហើយ។

នៅក្នុងស្ថានភាពដឹកប្រែខ្លះ រដ្ឋាភិបាលរបស់អ្នក អាចតម្រូវឱ្យអ្នកនៅដាច់ដោយឡែកពីគេ បើទោះបីអ្នកមិនយល់ស្របក៏ដោយ (ការដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកដោយមិនមានការស្ម័គ្រចិត្ត)។ នេះអាចកើតឡើងបាន លុះត្រាតែជំងឺរមែងរបស់អ្នកមានការឆ្លងយ៉ាងសកម្ម ហើយប្រសិនបើអ្នកបដិសេធមិនប្រើឱសថរមែង ឬអនុវត្តតាមវិធានការគ្រប់គ្រងការឆ្លង និងប្រសិនបើមានហានិភ័យពិតប្រាកដ នៃការរីករាលដាលជំងឺរមែងទៅអ្នកដទៃ។ ការដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកដោយមិនមានការស្ម័គ្រចិត្តមិនគួរត្រូវធ្វើជាប្រចាំនោះឡើយ ហើយគួរត្រូវបានប្រើ ប្រសិនបើវិធានការដទៃផ្សេងទៀតទាំងអស់រួមមាន ការប្រឹក្សាយោបល់ជាច្រើន ត្រូវបានគេព្យាយាម ហើយទទួលបានជោគជ័យ។ ការដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកដោយមិនមានការស្ម័គ្រចិត្ត ត្រូវតែផ្អែកទៅលើច្បាប់ ឬគោលនយោបាយដែលមានស្រាប់ ហើយគួរមានការត្រួតពិនិត្យពីខាងក្រៅយ៉ាងជាប់លាប់។ សំរាប់អ្នក ដែលជាអ្នករងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមែង ក៏មានសិទ្ធិក្នុងការប្តឹងឧទ្ធរណ៍នៅលើសេចក្តីសម្រេចដែលដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកផងដែរ។

សិទ្ធិមនុស្ស និងជំងឺរមេង

ទំព័រទី ៥ នៃ ៩

អ្នកមិនគួរត្រូវបានគេដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកនៅក្នុងបរិយាកាសដែលមិនមានឱសថព្យាបាល ដូចជានៅពន្ធនាគារជាដើម។ ដូចគ្នានេះផងដែរ អ្នកគួរត្រូវបានផ្តល់ការព្យាបាលជំងឺរមេង និងតម្រូវការចាំបាច់ជាមូលដ្ឋានរួមទាំងម្ហូបអាហារ ទឹក និងឱកាសដើម្បីទំនាក់ទំនងជាមួយក្រុមគ្រួសារ។ ការដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកគួរតែធ្វើក្នុងលក្ខណៈខ្លីតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន មានន័យថា ការធ្វើបែបនេះអាចធ្វើដូច្នោះបាន ដរាបណាអ្នកជំងឺរមេងអាចឆ្លង ហើយបង្ហាញពីហានិភ័យពិបាកដល់អ្នកដទៃ។ ការដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែក មិនគួរជាលក្ខខណ្ឌនៃការផ្តល់ឱសថថ្មីនោះឡើយ។

តើសិទ្ធិកជន មានន័យយ៉ាងណាសំរាប់អ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមេង ?

សិទ្ធិកជន មានន័យថា ស្ថានភាពសុខភាពរបស់អ្នករួមទាំង ស្ថានភាពរបស់អ្នកមាន ឬគ្មានជំងឺរមេង និងព័ត៌មានផ្ទាល់ខ្លួន មិនគួរត្រូវបានចែកចាយជាមួយនរណាម្នាក់ឡើយ លុះត្រាតែអ្នកអនុញ្ញាត ឬវាជាការចាំបាច់ដើម្បីការពារសុខភាពរបស់អ្នកដទៃ។ នៅកន្លែងភាគច្រើន ជំងឺរមេងគឺស្ថិតក្នុង "លក្ខខណ្ឌដែលតម្រូវឱ្យមានការជូនដំណឹង" ។ នេះមានន័យថា អាជ្ញាធរសុខាភិបាលត្រូវរាយការណ៍ករណីជំងឺរមេងទៅក្រសួងសុខាភិបាល។ បើទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ព័ត៌មានផ្ទាល់ខ្លួនរបស់អ្នក (ដូចជាឈ្មោះរបស់អ្នក) គឺមិនគួរត្រូវបានចែកចាយនោះទេ។ ប្រសិនបើអ្នកមានអ្នកផ្តល់សេវាថែទាំសុខភាពផ្សេងមួយទៀត ពួកគេអាចចែករំលែកព័ត៌មានអំពីសុខភាពរបស់អ្នកជាមួយគ្នាទៅវិញទៅមក ដើម្បីផ្តល់ការថែទាំសុខភាពប្រកបដោយគុណភាពល្អ។ ប្រសិនបើជំងឺរមេងរបស់អ្នកស្ថិតក្នុងស្ថានភាពឆ្លង ហើយមនុស្សដែលអ្នកទាក់ទងជាមួយនឹងមានហានិភ័យខ្ពស់នៃការឆ្លងជំងឺរមេង អ្នកគួរតែផ្តល់ដំណឹងដល់ពួកគេ លើកទឹកចិត្តពួកគេឱ្យធ្វើតេស្ត និងចាត់វិធានការការពារប្រឆាំងនឹងការរីករាលដាលនៃជំងឺរមេងនេះ។ ឧទាហរណ៍ អ្នកអាចជ្រើសរើសពាក់ម៉ាស់ជាការចាំបាច់ ក្នុងការរស់នៅជាមួយគ្រួសារ។ អ្នកផ្តល់សេវាថែទាំសុខភាពរបស់អ្នកអាចសុំឱ្យអ្នកដែលនៅជិតជាមួយអ្នកដឹងថាពួកគេត្រូវការការធ្វើតេស្ត ដោយមិនចាំបាច់គិតថានរណាស្ថិតក្នុងទំនាក់ទំនងជិតស្និទ្ធនោះទេ។ ប្រសិនបើអ្នកបដិសេធ ឬមិនអាចធ្វើដូច្នោះបាន អ្នកផ្តល់សេវាថែទាំសុខភាពរបស់អ្នកអាចជូនដំណឹងដល់អ្នកទាំងនោះថា ជំងឺរមេងរបស់អ្នកគឺមានលក្ខណៈឆ្លងហើយ ពួកគេអាចចាត់វិធានការដើម្បីការពារខ្លួនឯង។ នៅពេលណាដែលមិនមានហានិភ័យកើតឡើងដល់អ្នកដទៃក្នុងការការពារនោះ មានន័យថា អ្នកមានការការពារពេញលេញ នៃសិទ្ធិកជនរបស់អ្នក ។

តើសិទ្ធិទទួលបានវិទ្យាសាស្ត្រ មានអត្ថន័យយ៉ាងណាចំពោះអ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមេង ?

សិទ្ធិទទួលបានវិទ្យាសាស្ត្រមានន័យថា មនុស្សគ្រប់រូប គួរតែអាចទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីការរកឃើញវិទ្យាសាស្ត្រថ្មីដោយគិតទាំងការបង្ការ ការធ្វើរោគវិនិច្ឆ័យ និងវិធីសាស្ត្រព្យាបាលថ្មីៗ។ រដ្ឋាភិបាលរបស់អ្នកគួរតែចាត់វិធានការធ្វើឱសថថ្មី វិធីថ្មីដើម្បីទប់ស្កាត់ជំងឺរមេង និងវិធីថ្មីនៃការធ្វើតេស្តរកជំងឺរមេងដែលមាននៅក្នុងប្រទេសរបស់អ្នក។ រដ្ឋាភិបាលក៏មានកាតព្វកិច្ចដើម្បីគាំទ្រ និងពន្លឿនវិទ្យាសាស្ត្រផងដែរ។ ឧទាហរណ៍ នោះមានន័យថា រដ្ឋាភិបាលរបស់អ្នកគួរតែផ្តល់

ថវិកាសម្រាប់ការស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្ត្រ និងគាំទ្រស្ថាប័នស្រាវជ្រាវសាធារណៈ។ នៅពេលរដ្ឋាភិបាលរបស់អ្នកផ្តល់ថវិកា ឬការលើកទឹកចិត្តផ្សេងទៀតសម្រាប់ការស្រាវជ្រាវទៅឲ្យក្រុមហ៊ុនឯកជន វាក៏គួរតែប្រាកដថាលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវ នោះនឹងផ្តល់ប្រយោជន៍ដល់អ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរបេងនៅក្នុងប្រទេសរបស់អ្នក និងមានតំលៃសមរម្យ។ សិទ្ធិទទួលបានវិទ្យាសាស្ត្រ ក៏ត្រូវបានភ្ជាប់ទៅនឹងសិទ្ធិក្នុងការចូលរួមផងដែរ។ សហគមន៍ដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយ ជំងឺរបេង គួរតែត្រូវបានរាប់បញ្ចូលក្នុងដំណើរនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវ ដែលមានការចូលរួមពេញលេញ និងដោយមាន ការគោរព ការចូលរួមរបស់ពួកគេ។

តើសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានព័ត៌មានមានន័យយ៉ាងណាចំពោះអ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរបេង ?

ក្នុងចំណោមរឿងដទៃផ្សេងទៀត សិទ្ធិក្នុងការទទួលបានព័ត៌មានមានន័យថា អ្នកនិង ប្រសិនបើអ្នកចង់ អ្នកដែលពាក់ព័ន្ធក្នុងការ ផ្តល់ថែទាំរបស់អ្នក ដូចជាសាច់ញាតិ ឬមិត្តភក្តិ គួរត្រូវបានគេប្រាប់អំពីជម្រើសនានា សម្រាប់ការព្យាបាលវេជ្ជសាស្ត្រ របស់អ្នក។ វាក៏មានន័យថាអ្នក និងសហគមន៍របស់អ្នក គួរតែត្រូវបានគេផ្តល់ព័ត៌មានត្រឹមត្រូវអំពីរបៀបដែលជំងឺរបេងរាត ត្បាត វិធីបង្ការការរាតត្បាតរបស់វា និងបានដឹងអំពីរយៈពេលដែលអ្នកជំងឺរបេងបានចំលងទៅអ្នកដទៃ។ អ្នកក៏គួរទទួល បានផងដែរនៃការប្រឹក្សា និងការពន្យល់នានា ដែលអ្នកត្រូវយល់ស្រប(យល់ព្រម) ចំពោះអន្តរាគមន៍ផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ។ នេះក៏មានន័យផងដែរថា អ្នកមានសិទ្ធិត្រូវដឹងអំពីឈ្មោះ និងកំរិតនៃការប្រើថ្នាំ ឬការធ្វើអន្តរាគមន៍ណាមួយដែល វេជ្ជបណ្ឌិតរបស់អ្នកចង់ឱ្យអ្នកធ្វើ។ អ្នកក៏ត្រូវដឹងពីរយៈពេលនៃការព្យាបាល និងក៏បានដឹងពីផលវិបាកដែលអាចកើតមាន និងរបៀបដទៃផ្សេងទៀត ដែលការអន្តរាគមន៍អាចមានផលប៉ះពាល់ដល់សុខភាព ឬជីវិតរបស់អ្នក។ នេះត្រូវបានគេហៅ ថា ចំណេះដឹងផ្នែកការព្យាបាល។ សិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មានក៏មានន័យផងដែរថា អ្នកគួរទទួលបានច្បាប់ចម្លងនៃការព្យាបាល របស់អ្នក ប្រសិនបើអ្នកចង់បាន។

តើសិទ្ធិទទួលបានការព្រមព្រៀងយល់ព្រម មានន័យយ៉ាងណាសម្រាប់អ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺ របេង ?

សិទ្ធិទទួលបានការព្រមព្រៀងយល់ព្រម ត្រូវបានផ្សារភ្ជាប់យ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយសិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន និងសិទ្ធិក្នុងការ ចូលរួម។ ការព្រមព្រៀងយល់ព្រមមានន័យថា អ្នកត្រូវបានយល់ព្រមចំពោះការធ្វើអន្តរាគមន៍ផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រណាមួយមុន នឹងវាកើតឡើង គឺថាដំបូង អ្នកត្រូវតែបានទទួលបានព័ត៌មានពេញលេញអំពីហានិភ័យ និងអត្ថប្រយោជន៍នៃការធ្វើ អន្តរាគមន៍។ ព័ត៌មានដែលអ្នកត្រូវមាន គឺជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការធ្វើសម្រេចចិត្តរបស់អ្នក ថាតើអនុញ្ញាតឱ្យមាន អន្តរាគមន៍ផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ ឬក៏យ៉ាងណា (ឧទាហរណ៍ ថ្នាំព្យាបាលជំងឺរបេងជាក់លាក់ណាមួយ ឬថាតើអ្នកចង់ប្រើការ ព្យាបាលបង្ការដែរឬទេ) ។ នេះមានន័យថា អ្នកគួរតែមានការផ្តល់ប្រឹក្សា មុនពេលអ្នកធ្វើការសម្រេចចិត្ត ហើយអ្នក ត្រូវបានគេផ្តល់ពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីគិតអំពីសំណួរ និងទទួលបានចម្លើយចំពោះសំណួររបស់អ្នក។ ការព្យាបាលដោយ បង្ខំចំពោះជំងឺរបេងមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតជាដាច់ខាត។

តើសិទ្ធិក្នុងការចូលរួមមានន័យយ៉ាងដូចម្តេចចំពោះអ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរបេង ?

សិទ្ធិក្នុងការចូលរួមមានន័យថា អ្នកដែលជាអ្នកមានជំងឺរបេង គួរត្រូវចូលរួមក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្តដែលប៉ះពាល់ដល់អ្នក។ ក្នុងនោះរួមមាន ការព្យាបាលដោយវេជ្ជសាស្ត្ររបស់អ្នក។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ វាក៏គួរតែមានការអនុវត្តទូលំទូលាយផងដែរ។ អ្នកដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរបេង មានសិទ្ធិចូលរួមក្នុងការសម្រេចចិត្តផ្នែកគោលនយោបាយសុខភាពពីថ្នាក់ជាតិចុះទៅថ្នាក់សហគមន៍។ ឧទាហរណ៍ នេះអាចមានន័យថា អាជ្ញាធរសុខាភិបាលស្វែងរកការបញ្ចូលអង្គការដែលតំណាងឱ្យមនុស្សដែលមានជំងឺរបេង នៅពេលវាយតម្លៃកម្មវិធីជំងឺរបេង ឬក៏ឱ្យសហគមន៍ចូលរួមនៅក្នុងការបង្កើតវិធីសាស្ត្រសម្រាប់ការថែទាំ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងតម្រូវការរបស់មនុស្ស ឬអ្នកជំងឺ។

Photo Credit: David Harrison for Treatment Action Campaign

តើសេរីភាពនៃការបង្កើតសមាគម និងសេរីភាពនៃការជួបប្រជុំមានន័យយ៉ាងណាចំពោះអ្នកដែលរង ផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមែង ?

សិទ្ធិក្នុងការចូលរួមគឺជាមូលហេតុមួយដែលសេរីភាពនៃការបង្កើតសមាគម និងសេរីភាពនៃការជួបប្រជុំដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងកម្មវិធីជំងឺរមែង។ សេរីភាពនៃការជួបប្រជុំ អនុញ្ញាតឱ្យក្រុមមនុស្សជួបជុំគ្នា ឧទាហរណ៍ ដើម្បីពិភាក្សាបញ្ចូលបញ្ហាសុខភាពទៅក្នុងសហគមន៍។ សេរីភាពបង្កើតសមាគម អនុញ្ញាតឱ្យអ្នក និងមនុស្សដទៃទៀតដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺរមែងបង្កើត និងចុះឈ្មោះអង្គការ (ឧទាហរណ៍ ក្រុមសហគមន៍ដែលផ្តល់ការគាំទ្រដល់ប្រជាជនដែលរងផលប៉ះពាល់ដោយជំងឺ) ឬដើម្បីតស៊ូមតិសម្រាប់សិទ្ធិរបស់អ្នកជំងឺរមែង។

តើការថែទាំដោយយកអ្នកជំងឺជាគោល គឺជាអ្វី?

ការថែទាំដោយយកអ្នកជំងឺជាគោល មានន័យថា អ្វីគ្រប់យ៉ាងដែលត្រូវធ្វើជាមួយ ការបង្ការជំងឺរមែង ការធ្វើរោគវិនិច្ឆ័យ និងការព្យាបាលគួរតែពិចារណា លើតម្រូវការរបស់មនុស្សទាំងមូល។ នេះរួមបញ្ចូលការគោរពសិទ្ធិរបស់មនុស្សម្នាក់ៗ និងការគិតអំពីសង្គម និងកត្តាសេដ្ឋកិច្ច ដោយមិនគិតត្រឹមតែអំពីព័ត៌មានវេជ្ជសាស្ត្រប៉ុណ្ណោះទេ។ ផែនការព្យាបាលរបស់អ្នកគួរតែត្រូវបានធ្វើឡើង ដើម្បីដោះស្រាយស្ថានភាពជាក់លាក់របស់អ្នក។ វាគួរតែជាការការពារសិទ្ធិរបស់អ្នក មិនមែនរំលោភបំពានលើវាទេ។ ជំងឺរមែងប៉ះពាល់មនុស្សច្រើនជាងមួយនាក់។ នោះហើយជាមូលហេតុដែលយើងគិតអំពីការថែទាំគ្រួសារ និងសហគមន៍ជាគោលផងដែរ។ មនុស្ស ដែលជួយថែទាំក្រុមគ្រួសារ ឬសមាជិកសហគមន៍ដែលរស់នៅជាមួយនឹងជំងឺរមែង ត្រូវទទួលបានព័ត៌មានអំពីសេវាបង្ការ សេវាធ្វើរោគវិនិច្ឆ័យ និងសេវាព្យាបាលដូចគ្នាទៅនឹងមនុស្សដែលមានជំងឺរមែងដែរ។

តើនេះមានន័យយ៉ាងដូចម្តេច សម្រាប់គ្រួសារនិងសហគមន៍ ?

គ្រួសារ និងសហគមន៍ ដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងការបង្ការជំងឺរមែង ការធ្វើរោគវិនិច្ឆ័យ និងការព្យាបាល។ នោះហើយជាមូលហេតុដែលអង្គការនៅតាមសហគមន៍ (CBOs) និងក្រុមគាំទ្រ មានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់។ អ្នកមានសិទ្ធិ នៃសេរីភាពក្នុងការបង្កើតសមាគម និងសេរីភាពនៃការជួបប្រជុំ។ នេះមានន័យថាអ្នក អ្នកជំងឺដទៃទៀត និងសហគមន៍របស់អ្នកមានសិទ្ធិជួបប្រជុំដើម្បីចែករំលែកព័ត៌មាន។ អ្នកមានសិទ្ធិបង្កើតអង្គការ ដែលគាំទ្រមនុស្សមានជំងឺរមែង អ្នកផ្តល់ការថែទាំរបស់ពួកគេ និងសហគមន៍របស់ពួកគេ។

តើខ្ញុំគួរធ្វើយ៉ាងណា ប្រសិនបើសិទ្ធិរបស់ខ្ញុំត្រូវបានគេរំលោភបំពាន ?

អ្នកមានសិទ្ធិធ្វើពាក្យបណ្តឹង។ អាជ្ញាធរសុខាភិបាលគួរតែមានកន្លែងសម្រាប់អ្នកដើម្បីបង្កើតពាក្យបណ្តឹង។ អ្នកក៏មានសិទ្ធិទទួលបានការឆ្លើយតបផងដែរ។ ប្រសិនបើអ្នកមិនទទួលបានការឆ្លើយតប ឬប្រសិនបើអ្នកទទួលបានការឆ្លើយតបដែលមិនឆ្លើយតបនឹងកង្វល់ ឬតម្រូវការរបស់អ្នក អ្នកអាចមានសិទ្ធិយកពាក្យបណ្តឹងនោះទៅកាន់តុលាការ។នេះអាស្រ័យលើច្បាប់របស់ប្រទេសអ្នក ហើយអ្នកគួរទាក់ទងជំនួយផ្នែកច្បាប់ ឬអ្នកអនុវត្តវិជ្ជាជីវៈផ្នែកច្បាប់ពីអង្គការ។មានអង្គការដែលមានឯកទេស ពាក់ព័ន្ធនឹងការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សជុំវិញសិទ្ធិទទួលបានសុខភាព។ នោះរួមបញ្ចូលទាំងសិទ្ធិរបស់អ្នកក្នុងការទទួលបានការព្យាបាល និងសិទ្ធិផ្សេងៗដែលមានចែងក្នុងផ្នែកទី ១ "សិទ្ធិមនុស្ស និងជំងឺរបេង"។

ប្រទេសជាច្រើនមានការិយាល័យសិទ្ធិមនុស្ស ឬស្ថាប័នសិទ្ធិមនុស្សជាតិ។ ទាំងនេះគឺជាក្រុមឯករាជ្យដែលតាមដានការពារ និងស្តារសិទ្ធិមនុស្ស ហើយអាចទទួលបានពាក្យបណ្តឹងពីបុគ្គលម្នាក់ៗអំពីការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស។ អ្នកអាចរកមើលថា តើប្រទេសរបស់អ្នកមានស្ថាប័នសិទ្ធិមនុស្សជាតិ ឬទេដោយមើលនៅទីនេះ: <https://nhri.ohchr.org/EN/Pages/default.aspx> ។ នៅក្នុងស្ថានភាពមួយចំនួនអាចនឹងលឿនក្នុងការទៅដល់អង្គការតស៊ូមតិអ្នកជំងឺក្នុងស្រុកមួយ ប្រសិនបើអ្នកគិតថាសិទ្ធិរបស់អ្នកត្រូវបានគេរំលោភបំពាន និងចង់ទទួលបានព័ត៌មានអំពីជម្រើសរបស់អ្នក។